

অকলিঙ্গ প্রভ

শ্রীবিষ্ণুপ্রিয়া দত্তবন্ধু

১১/১১/১১
১১/১১/১১

৬৪ অকণিৰ ধ্বংস

৬৬৭

শ্রীমতী বিষ্ণুপ্রিয়া দত্তবৰুৱা

লয়ার্ছ বুক ষ্টল

গুৱাহাটী • অসম

প্ৰকাশক :

লক্ষ্মীছ'বুক ষ্টল

গুৱাহাটী, অসম

প্ৰথম প্ৰকাশ : ১৯৭০

মূল্য : এটকা

মুদ্ৰক :

শ্ৰীকালীচৰণ পাল

নবজীৱন প্ৰেছ

৬৬, গ্ৰে ষ্ট্ৰীট

কলিকতা-৬

২ আষাৰ

‘অকণিৰ ভক্ত প্ৰহ্লাদে’ ৰাইজৰ পৰা যথেষ্ট সমাদৰ পোৱা বাবে, ইয়াৰ পিচত এইবাৰ লিখি উলিয়াইছো—‘অকণিৰ ধ্ৰুৱ’। সকল’ৰা ধ্ৰুৱই কেনেকৈ ঈশ্বৰৰ মহিমা বুজি তেওঁক আৰাধনা কৰিলে আৰু কেনেকৈ শেষত ধ্ৰুৱলোক পালেগৈ—তাকেই মূল ভাগৰতৰ পৰা চমুকৈ অকণিহঁতৰ কামত আহিব বুলি লিখি উলিয়াইছো। মূল ভাগৰতৰ বহুত কথাই বাদ দিব লগা হৈছে। সেয়ে ই কেনেকুৱা হয়—সেই কথা ৰাইজৰ বিচাৰ।

আগৰ ‘অকণিৰ ভক্ত প্ৰহ্লাদ’খনো মূল ভাগৰতৰ পৰাই লিখা। কণ কণ অকণিহঁতে যাতে ধৰ্ম্মৰ কিছু আভাষ পায়, সেই বুলিয়েই এই সকলো কিতাপখন অকণিহঁতলৈ বুলি আগবঢ়ালো।

মামবাবী : গুৱাহাটী

শ্ৰীমতী বিষ্ণুপ্ৰিয়া দত্তবৰুৱা

মৰমৰ নাতি

দিল, মুন, ৰোজি, বুল

আৰু

বৰি, অমু, দিপু আৰু ৰিণ্টিলৈ—

আশীৰ্বাদ স্বৰূপে

উপহাৰ দিলো।

তোমালোকৰ

আবু

সূচীপত্র

	বিষয়		পৃষ্ঠা
১।	অকণিৰ ধ্ৰুৱ	...	১
২।	ধ্ৰুৱৰ তপস্যা	...	১৮
৩।	ধ্ৰুৱৰ বৰলাভ	...	২২
৪।	ধ্ৰুৱৰ পিতৃগৃহলৈ গমন	...	২৭
৫।	ধ্ৰুৱৰ ৰাজ অভিষেক	...	৩১
৬।	যক্ষৰ লগত ধ্ৰুৱৰ যুদ্ধ	...	৩৪
৭।	ধ্ৰুৱৰ বাণপ্রস্থ গ্রহণ আৰু ধ্ৰুৱলোক প্ৰাপ্তি		৩৭

॥ শ্ৰীশ্ৰীকৃষ্ণায় নমঃ ॥

অকণিষ ধ্ৰুৱ

প্ৰাচীন কালত কুশাৱত দেশত স্বয়ম্ভু মনু নামে
এজন মহা প্ৰতাপী আৰু ধাৰ্মিক ৰজা আছিল।
তেওঁৰ দুজন ল'ৰা আছিল। ডাঙৰ জনৰ নাম আছিল
প্ৰিয়ৱ্ৰত আৰু সৰুজনৰ নাম আছিল উথানপাদ।
প্ৰিয়ৱ্ৰতে সৰুকালতে নাৰদ মুনিৰ ওচৰত শিক্ষা
লাভ কৰি বনৰ মাজত গৈ ভগবানৰ চিন্তাত মন
দিলে। সৰুজনে অৰ্থাৎ উথানপাদে ৰাজ্য ভাৰ গ্ৰহণ
কৰি ভাল ধৰণে ৰাজ্য শাসন কৰিবলৈ ধৰিলে।

ৰজা উথানপাদ মহা ধাৰ্মিক আৰু দেৱ-ব্ৰাহ্মণ ভক্ত
আছিল। তেওঁ প্ৰজাবোৰক বৰ মৰম কৰিছিল
আৰু নিজৰ ল'ৰাৰ দৰে ভাবিছিল। তেওঁৰ ৰাজ্যত
মানুহে দুখ কি নাজানিছিল। চাৰিওফালে আনন্দ,

জয়জয়-ময়ময় । প্রজাবোৰেও সদায় ঈশ্বৰ চিন্তাত থাকে । তেওঁৰ ৰাজ্যখন যেন দ্বিতীয় অমৰাৱতীহে ।

ৰজাই দুজনী সুন্দৰী গুণৱতী ৰাণী বিয়া কৰালে । সকলো প্রজাই ৰাণী দুগৰাকীৰ গুণত মুগ্ধ । দুয়োজনী ৰাণীয়েই ৰজাক ভক্তি কৰে । ৰাণী দুজনীৰ নাম আছিল সুনীতি আৰু সুকৃষ্টি । সুকৃষ্টি আছিল বেছি বুদ্ধিমতী । তেওঁ লাহে লাহে ৰজাৰ মন মুহি ৰজাৰ মৰমৰ হৈ পৰিবলৈ ধৰিলে । ৰজাইও লাহে লাহে সুকৃষ্টিক বেছি ভাল পাবলৈ ধৰি, সুনীতিক লাহে লাহে ভাল নোপোৱা হ'ল আৰু সুকৃষ্টিৰ কথা মতে ৰাণী সুনীতিক ৰাজপ্ৰাসাদৰ পৰা বাহিৰ কৰি বেলগকৈ আন এটা ঘৰত থাকিবলৈ দিলে । বেচেষী সুনীতিয়ে নিজৰ ভাগ্যকে ধিয়াই ভগবানক চিন্তা কৰি দিন কটাবলৈ ধৰিলে । ইপিনে দুইমতী সুকৃষ্টিৰ মহা আনন্দ । নিজৰ সতিনীক দুখ দি তাইৰ মনত বৰ সুখ ।

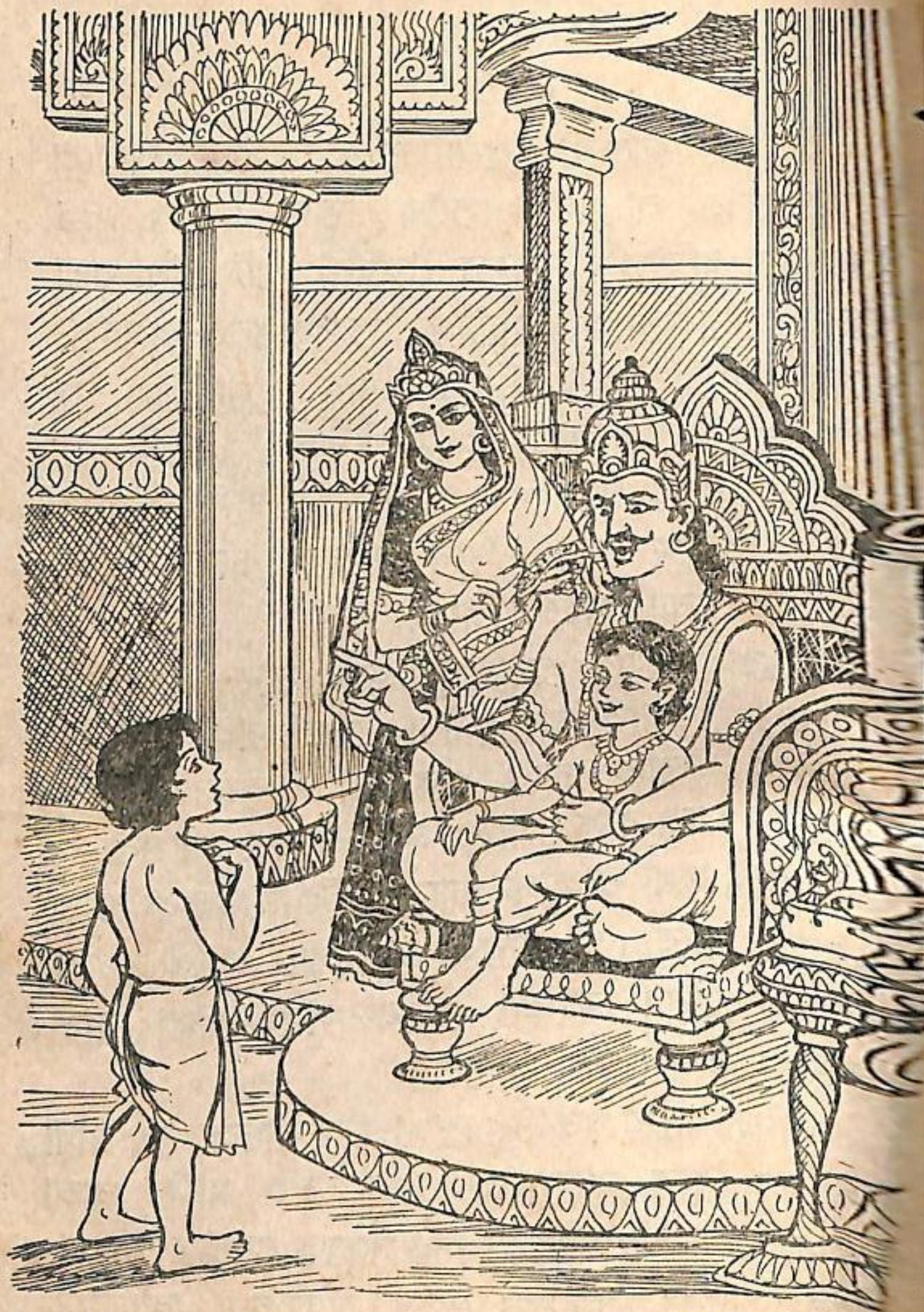
লাহে লাহে সুকৃষ্টিৰ এটা ল'ৰা জন্ম হ'ল । ৰজাৰ হিয়া আনন্দত উপচি পৰিল । ব্ৰাহ্মণক দান দক্ষিণা দিলে । দুখীয়াক অন্ন-বস্ত্ৰ আৰু টকা-পইচা দি নিজ পুত্ৰৰ মঙ্গল কামনা কৰিলে । পণ্ডিতৰ হতুৱাই গণি-পঢ়ি ল'ৰাটোৰ নাম থলে—উত্তমপাদ ।

ইফালে বেচেষী সুনীতিয়ে অকলে অকলে ৰাজপ্ৰাসাদৰ বাহিৰত তেওঁৰ পঁজাত দুখেৰে দিন নিয়াবলৈ ধৰিলে । এদিন তেওঁৰো এটি ল'ৰা জন্ম হ'ল । পাত্ৰ-মন্ত্ৰীয়ে ল'ৰাটোৰ গাত সৰ্ব্বপ্ৰকাৰৰ ৰাজ-লক্ষণ আছে বুলি কোৱাত ৰজাই ল'ৰাটোৰ নাম থলে ধ্বংস । ৰজাই মাক-পুতেকৰ কোনো যত্ন নোলোৱা বাবে পুত্ৰ পাইও দুৰ্ভাগীয়া সুনীতিৰ মনত অকণো আনন্দ নাই । মাক-পুতেকে দুখেৰে দিন অতিবাহিত কৰিবলৈ ধৰিলে ।

চাওঁতে চাওঁতে ধ্বংস পূৰ্ণচন্দ্ৰৰ দৰে বাঢ়িবলৈ ধৰিলে । দেখাতো বৰ ধুনীয়া—চালে চাই থাকিবৰ মন যায় । লাহে লাহে ধ্বংসই পাঁচ বছৰত ভৰি দিলেহি । ধ্বংস ৰাজপ্ৰাসাদত নাথাকিলেও বাপেক যে ৰজা সেই কথা ভালকৈ জানে ; কিন্তু মাকক ভাল নোপোৱা বাবে তেওঁলোকক বাহিৰত ৰাখিছে সেই কথা নেজানে । মাকেও ধ্বংসক সৰু ল'ৰা বুলি এইবোৰ কথা কোৱা নাছিল ।

এদিন ৰজাই সুকৃষ্টিৰ ল'ৰা উত্তমপাদক লৈ, ৰাণী সুকৃষ্টিৰ সৈতে ৰাজসভাত বহি হাঁহি মাতি নানা ধৰণৰ কথা কৈ আছে । সেই সময়ত ধ্বংসই লগৰীয়া-বোৰৰ সৈতে বাহিৰত খেলি আছিল । লগৰীয়া-

ধুৰই গৈ হাত মেলিলে ৰজাৰ কোলাত উঠিবলৈ

অকণিৰ ধুৰ

বাৰে ধুৰক কলে, “চোৱাচোন! তোমাৰ পিতাই তোমাৰ দাদাক কেনেকৈ মৰম কৰি কোলাত লৈছে! তুমিও যোৱা, তুমি গলেও তোমাকো মৰম কৰিব।”

লগৰীয়াবোৰৰ কথা শুনি ধুৰই আনন্দ মনেৰে ৰজাৰ ওচৰলৈ গ’ল। বাপেকে মৰম কৰি কোলাত লব বুলি ভাবি তেওঁ ৰজাৰ কাষ পালেগৈ। সৰু ল’ৰাৰ মনত হিংসাৰ ভাব নাথাকে। ধুৰই গৈ হাত মেলিলে ৰজাৰ কোলাত উঠিবলৈ। কিন্তু ৰজাই লোৱাটো দূৰৰ কথা, দেখিও নেদেখাৰ ভাও জুৰিলে। ধুৰই বাৰে বাৰে “পিতা”, “পিতা” বুলি ৰজাৰ কোলাত উঠিবলৈ হাত মেলাতো, ৰাণী শুকচিৰ ভয়ত ৰজাই ধুৰক লবলৈ সাহ নকৰিলে।

ৰজাৰ কামত শুকচিয়ে ৰং পালে। ধুৰৰ প্ৰতি তাইৰ খং ঢুলিৰ আগ পাইছিলগৈ। ৰাণী শুকচিয়ে ধুৰক নানা ধৰণৰ তিৰস্কাৰ কৰি, ধমকনি দি কলে,—“তই যে ৰজাৰ কোলাত উঠিবলৈ আহিছ, তই জানো মোৰ গৰ্ভত জন্ম লৈছিলি? দুৰ্ভাগীয়া সুনীতিৰ গৰ্ভত জন্ম লাভ কৰি ৰজাৰ কোলাত উঠিবলৈ আহিছ! তই কোনোমতে ৰজাৰ কোলাত উঠিব নোৱাৰ। ৰাজসিংহাসনত ৰজাৰ ল’ৰাৰহে অধিকাৰ আছে। তই ৰজাৰ ল’ৰা হলেও তোৰ

মাৰ দুৰ্ভগীয়া। তোৰ মাৰক বজাই ভাল নেপাই উলিয়াই দিছে। গতিকে সিংহাসনত তোৰ অধিকাৰ নাই। যদি ঈশ্বৰক আৰাধনা কৰি তুষ্ট কৰিব পাৰ, তেন্তে বৰ মাগি মোৰ গৰ্ভত জন্ম লবি। তেতিয়াহে তই সিংহাসনত উঠিব পাৰিবি। নহলে তোৰ এই জন্মত বজাৰ কোলাত উঠা নহব। তই এতিয়াই ইয়াৰ পৰা আঁতৰ হ।”

ৰাণীয়ে এনেকৈ নানা কটু কথা কৈ ফুৰক তাৰ পৰা বাহিৰ কৰি দিলে। শুবুচিৰ এনে বেয়া আচৰণ দেখি পাত্ৰ-মন্ত্ৰী সকলো অবাক হ’ল। সকলোৱে মনে মনে বজাক তিৰস্কাৰ কৰিলে। নিজৰ সন্তানৰ প্ৰতি কৰা অৱহেলা দেখি বজাক সকলোৱে বেয়া পালে। এজনী কুলক্ষণী তিৰোতাৰ কথাতে নিজৰ ল’ৰাকনো কোনোবাই মৰম নকৰে নে? বেচৰা ফুৰ কান্দি কান্দি গুচি গ’ল—তথাপি নিষ্ঠুৰ বজাই উলটি নেঢালে। অৱশ্যে বজাই নিজেও মনতে অলপ বেয়া পালে, কাৰণ ফুৰই বাৰে বাৰে পিতা, পিতা বুলি হাত মেলি বজাৰ কোলাত উঠিব খোজাতো বজাই ৰাণীৰ ভয়তহে তাক কোলাত লব নোৱাৰিলে।

ইপিনে ফুৰইও মনত বৰ দুখ পালে। কিয়নো

নিজৰ পিতাকৰ কোলাত উঠিব খোজাতো পিতাকে মুখেৰেই নামাতিলে, আনপিনে মাহীমাকৰ তৰ্জন-গৰ্জন গালি-শপনি। এইবোৰ কাৰ্য্যই ফুৰৰ মনত শোলে বিস্বাদি বিস্বিলে। তেওঁ কান্দি কান্দি মাকৰ ওচৰ পালেগৈ। মাকে পুতেকৰ চকুত চকুপানী দেখি—“কোনে মাৰিলে মোৰ বাছা” বুলি সোধাত ফুৰই একো কব পৰা নাই। তেওঁৰ মনৰ দুখ তেতিয়াও আঁতৰ হোৱা নাই। অৱশেষত ফুৰৰ পৰা সকলো কথা শুনি মাকেও কান্দিবলৈ ধৰিলে। তেওঁ বিলাপ কৰিবলৈ ধৰিলে যে, তেওঁ ৰাজৰাণী হৈও আজি তেওঁৰ আৰু পুতেকৰ এনে দশা হ’ল। তেওঁলোকৰ কান্দোন দেখি ফুৰৰ লগৰীয়াবোৰে ফুৰই পিতাকৰ কোলাত উঠিবলৈ যাৱাৰ পৰা মাহীমাকে তিৰস্কাৰ কৰি পঠাই দিয়ালৈকে সকলো কথা বিবৰি কলে। বজাৰ ব্যৱহাৰৰ কথা শুনি ৰাণীৰ অন্তৰত আকৌ বেজাৰ লাগিল। শুবুচিৰ কথা মনত পৰাত তেওঁ আকৌ কান্দিবলৈ ধৰিলে।

কিছু সময় কন্দাৰ পিছত অলপ শান্ত হৈ ফুৰক কোলাত লৈ কবলৈ ধৰিলে—“বাছা! নাকান্দিবা, এয়া মোৰেই কপালৰ দোষ। তাৰ বাবেই মই আজি কষ্ট ভুগিছো। বজাই শুবুচিক আপোন কৰি, মোক

ঘৰৰ বাহিৰ কৰি ইয়াত থাকিবলৈ দিছে। মোক চাকৰীৰ দৰে ভাবে। তুমি মোৰ ল'ৰা, গতিকে বজাই তোমাক কিয় কোলাত লব? তুমি নাকাদিবা সোণ। ভগবানক প্ৰাৰ্থনা কৰা—তেওঁহে আমাৰ দুখ হৰণ কৰিব। আমি পূৰ্বজন্মত ভগবানক প্ৰাৰ্থনা কৰা নাই—সেয়েহে আমি ইমান কষ্ট পাইছো। এতিয়া সেই নাৰায়ণৰ বাহিৰে আন আমাৰ দুখ খণ্ডা নোৱাৰে। তোমাৰ পিতামহসকলে ঈশ্বৰক আৰাধনা কৰি ত্ৰিভুবন অধিকাৰ কৰিছিল। তেওঁক একমলে আৰাধনা কৰিলে সকলোপিনে জয় হয়। এইবোৰ ঘৰ-সংসাৰ, ৰাজ-সুখ সকলো মিছা। ভগবান সকলোতে আছে। তেওঁ চিৰজীবি। তেওঁ সদা থাকিব।” —এনেকৈ মাকে ফ্ৰক বহুতো উপদেশ আৰু সাক্ষ্য দিলে।

দেখিলানে অকণিহঁত? মাকে ফ্ৰক কেনে সুন্দৰ উপদেশ দিছে। তোমালোকেও ফ্ৰকৰ দৰে হবলৈ চেষ্টা কৰিবা।

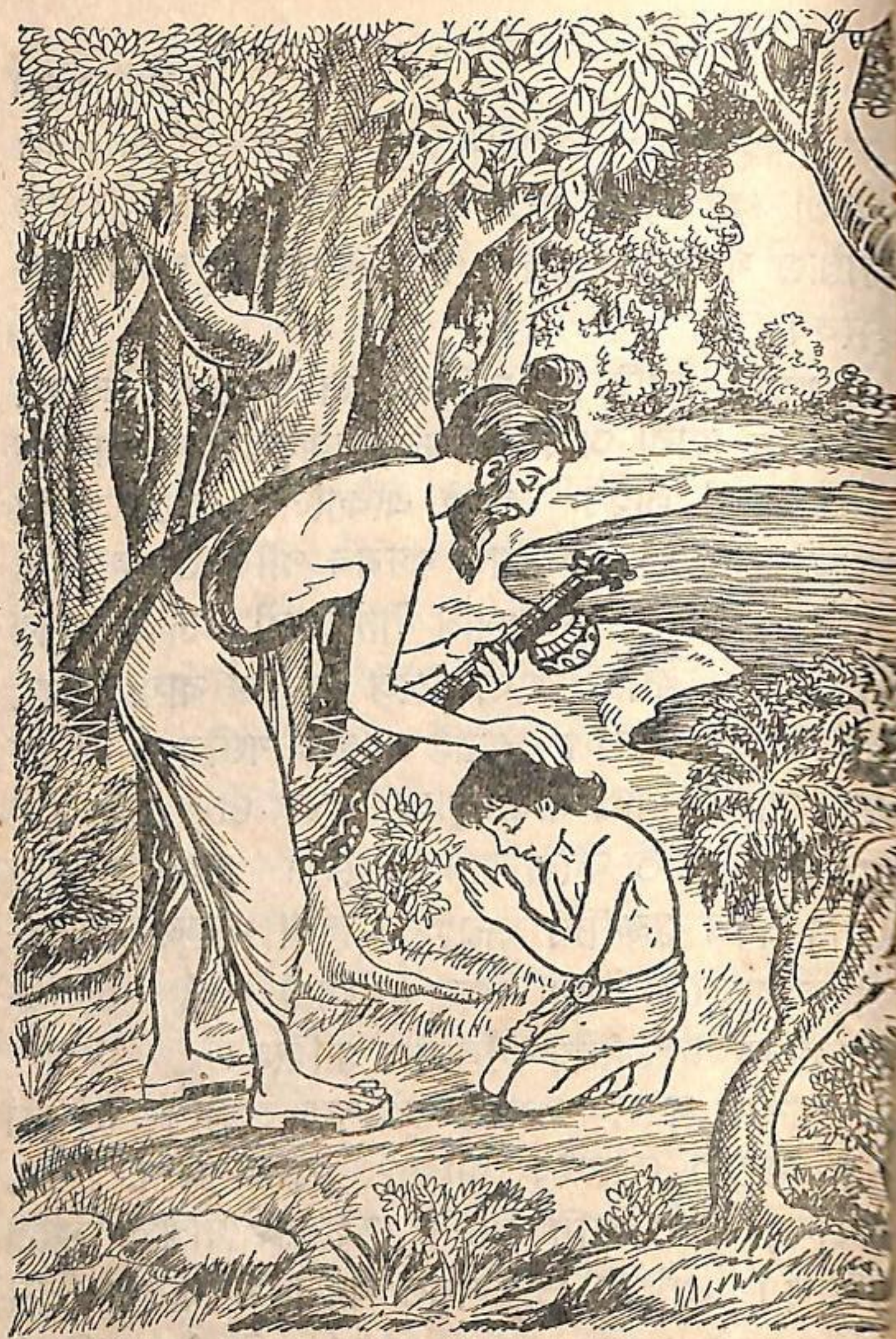
ফ্ৰই মাকৰ কথাত কিছু সাক্ষ্য পাই কান্দিব এৰিলে আৰু কেনেকৈ ভগবানক পাই তাৰহে চিন্তা কৰিবলৈ ধৰিলে। ৰাতি তেওঁ ভাত-পানী নাথালে, মাহীমাক আৰু বাপেকৰ ব্যৱহাৰ মনত পৰি কান্দি

কান্দিয়েই মাকৰ কথাবোৰ মনত খেলালে আৰু মাকে কোৱা কথাবোৰ সত্য বুলি জানি, মাক টোপনি যোৱাত ঘৰৰপৰা ওলাই গ'ল—ভগবানৰ আৰাধনাৰ বাবে।

গভীৰ ৰাতি। চাৰিওফালে নিতাল নিশুন্ধ! শিয়ালৰ হোৱা আৰু কুকুৰৰ ভুকভুকনিৰ বাহিৰে আন একো নাই। ফ্ৰই একোলৈকে ভয় নকৰি কেনেকৈ ভগবানক লাভ কৰিব পাৰি তাকে চিন্তা কৰি গৈ আছে। অকণমান পাঁচ বছৰীয়া ল'ৰা এজন যি ঈশ্বৰক বিশ্বাস কৰে, তেনে এজনক বাঘ সিংহই কি কৰিব পাৰে? ফ্ৰই এনেকৈ গভীৰ ৰাতি গৈ থকা দেখি মৰমতে নাৰদ মুনিয়ে ফ্ৰকৰ ওচৰ চাপি সেই অন্ধকাৰ ৰাতি কলৈ যায় সুধিলে। ফ্ৰই নাৰদক প্ৰণাম কৰি সুকচিৰ ব্যৱহাৰৰ পৰা মাকৰ উপদেশ-লৈকে সকলো কথা কলে। সেয়ে তেওঁ কেনেকৈ ভগবানক পায়, চিন্তা কৰিবলৈ আহিছে।

নাৰদে কলে—“বাছা, তই সৰু ল'ৰা। এতিয়া বনৰ মাজত কেনেকৈ যাবি? বনত বাঘ, সিংহ, ভালুক, ৰাক্ষস আদি আছে। সেইবোৰ দেখিলে ভয়তে মৰিবি। এতিয়া তই ঘৰত থাকি ভগবানক চিন্তা কৰ। অলপ ডাঙৰ হলে তপস্বী কৰিবলৈ যাবি।”

নাৰদে ধ্ৰুৱৰ মূৰত হাত দি আশীৰ্বাদ কৰিলে

কিন্তু ধ্ৰুৱ ঘৰলৈ ঘূৰি যাবলৈ সক্ষম নহ'ল। নাৰদে আকৌ কলে—“বাছা, তই সৰু ল'ৰা। ঘৰলৈ গৈ খেলি থাকগৈ। ডাঙৰ হলে তপস্যা কৰিব।” কিন্তু ধ্ৰুৱই কোনোমতে ঘৰলৈ উভতি যাবলৈ মান্তি নহ'ল।

অকণিহঁত! ধ্ৰুৱৰ আগ্ৰহ আৰু একাগ্ৰতা দেখিলানে? আগ্ৰহ থাকিলে সকলো কাম সিদ্ধি হয়।

উপায় নাপায় নাৰদে কলে—“তই অকণমান ল'ৰা। ভগবানক চিন্তা কৰিবলৈ দীক্ষা লব লাগিব। নহলে চিন্তা কৰিব নোৱাৰ।” নাৰদৰ কথা শুনি ধ্ৰুৱই প্ৰাৰ্থনা কৰি কলে—“হে দয়াময় দেৱৰ্ষি! আপুনি হৰিগুণ গাই সদায় ত্ৰিলোকক পৱিত্ৰ কৰে, সদায় লোকৰ হিতসাধন কৰে। মোক আপুনি দীক্ষা দিয়ক। মই ঘৰলৈ উভতি নাযাওঁ, মাহী আইৰ বাক্যই মোক বৰ আঘাত দিছে। মোক এনে উপায় দিয়ক যাতে মই এনে খল পাওঁ, তাত কাৰো যেন অধিকাৰ নাথাকে। মই তাতেই হৰিক আৰাধনা কৰি থাকিম। হে মহামুনি! মোক তাৰেই উপায় দিয়ক।” ধ্ৰুৱৰ কথা শুনি নাৰদ অবাক হ'ল। অকণমান শিশুটোৰ কথা শুনি নাৰদে তেওঁক হিতোপদেশ দিয়াৰ কথা ভাবিলে। তেওঁ ধ্ৰুৱৰ মূৰত হাত দি আশীৰ্বাদ দি কলে—“বাছা! কেনেকৈ হৰিক আৰাধনা কৰিব

লাগে মই কওঁ শুন। হৰি আৰাধনা কৰিবলৈ অকপট হব লাগিব আৰু যি উপদেশ দিওঁ তাক একান্তমনে অন্তৰত ভাবিব লাগিব।” তাৰ পিছত নাৰদে, আজি-কালিৰ শৰণ দিয়াৰ নিচিনাকৈ, ধ্বজক জ্ঞান দিলে।

সকলো শিক্ষাতে গুৰু লাগে। অকণিহঁত! দেখি-লানে ধ্বজইও গুৰু নহলে একো জ্ঞান নাপালেহেঁতেন।

নাৰদে ধ্বজক কলে—“বাছা! ক’ত তপস্যা কৰিব লাগে মই তোক কওঁ শুন। পুণ্য নদী যমুনাৰ তীৰত মধুবন নামে এখন অৰণ্য আছে। সেয়েই গোবিন্দৰ শিলাসন। তাতেই যমুনাৰ স্নান কৰি মই দিয়া নাম ত্ৰিসন্ধ্যা জপ কৰিব। তাৰ পিছত ঈশ্বৰ মূৰ্ত্তি হৃদয়ত চিত্তা কৰিব। তেওঁ সদায় ভক্তক বক্ষা কৰি মনৰ কামনা পূৰ্ণ কৰে। তেওঁৰ ৰূপ কেনেকুৱা কওঁ শুন। তেওঁৰ মূৰ গোল চক্ৰাকৃতি, নাক তিল ফুলৰ নিচিনা, কণ্ঠত কোষ্ঠভাগি সূৰ্য্যৰ দৰে জিলিকি থাকে। ওঁঠ ছটা ৰঙা কুন্দ কড়িৰ নিচিনা। দাঁতবোৰ ডালিমৰ গুটিৰ দৰে। হাত দুখন আৰুত পৰে, সেয়ে তেওঁক আজানুলম্বিত বুলি কয়। বহল বক্ষস্থল, হাতত হীৰা মুকুতাৰ গাম-থাক, তাতে শ্ৰীবৎসৰ পান্টি। শ্ৰীবৎসৰ পান্টি কাক কয় জানা—ঈশ্বৰৰ বুকুৰ নোমবোৰ বগা, সেই কাৰণে

শ্ৰীবৎসৰ পান্টি বোলে। তেওঁ হালধীয়া বস্ত্ৰ পৰিধান কৰে। বামকলৰ দৰে উৰু ছটা, তাতে আকৌ ভৰিৰ আঙুলিবোৰ পছমৰ কলিৰ দৰে বাবে তেওঁ চন্দ্ৰ যেন উজ্জ্বল হৈ জ্বলি থাকে। ভকতসকলে এই ৰূপ কল্পনা কৰি তেওঁক আৰাধনা কৰে। শঙ্খ, চক্ৰ, গদা, পদ্ম—এই চাৰি বস্তু চাৰি হাতত। তেওঁৰ এই চতুৰ্ভুজ ৰূপ মনতে কল্পনা কৰি থাকিব লাগে। মই তোমাক এই নাম দিওঁ—ইয়াকে তুমি জপি থাকিবা। ৰাতি নো পুৱাওতেই উঠি স্নান কৰি অলপ ফুল তুলসী তুলিবা, ফলমূল যি পাৰা অলপ যোগাৰ কৰি আনি আগত থৈ একান্তমনে ভগবানক চিত্তা কৰিবা। এইদৰে চিত্তা কৰিলে নিশ্চয় ভগবানে দেখা দিব। তেওঁক দেখিলে তুমি দণ্ডৱৎ হৈ সকলো কথা কবা—তেওঁ তোমাৰ মনৰ কামনা পূৰ্ণ কৰিবা।”

নাৰদে সকলোৰা ধ্বজক সকলো কথা বুজাই দি যাবলৈ ওলাল। ধ্বজই নাৰদৰ চৰণত দণ্ডৱতে প্ৰণাম কৰিলে আৰু নাৰদেও অন্তৰৰ পৰা আশীৰ্বাদ দি গুচি গ’ল। ধ্বজই নাৰদৰ কথামতে মধুবনলৈ যাত্ৰা কৰিলে।

নাৰদে ধ্বজক মূলমন্ত্ৰ দি পুনৰ ধ্বজৰ বাপেকৰ

ওচৰলৈ গ'ল। উত্থানপাদ ৰজা পাত্ৰমন্ত্ৰী সহ ৰাজসভাত আছিল। নাৰদক দেখি ৰজা উঠি গৈ পাচ অৰ্ঘ্য দি চৰণ ধুৱাই ৰত্ন সিংহাসন পাৰি বহিব দিলে। নাৰদ বহাৰ পাছত, ৰজাই একো কথাৰে নোকোৱাত, অন্তৰ্য্যামী নাৰদে সকলো জানিও সুধিলে,—“মহাৰাজ ! আজি কিয় মলিন বদনে চিন্তা কৰি আছা ? সন্ত-দ্বীপৰ ৰজা হৈ তোমাৰ আকৌ কিহৰ চিন্তা ? তোমাৰ যি ইচ্ছা তাকেই কৰিব পাৰা ; গতিকে তুমি হুথ কৰিছা কিয় ?” নাৰদৰ কথা শুনি ৰজাই হুথ কৰি কলে—“ঋষিৰাজ ! মই মহাপাপীৰ কথা কি শুনিব ! মই চক্ৰৱৰ্ত্তী ৰজা হৈও সুক্ৰটিৰ আগত বান্ধৰ যেন হলো। তাইৰ কথামতেই মই সুনীতিক মৰমৰ চকুৰে নাটাই প্ৰাসাদৰ বাহিৰ কৰি দিলো। আজি মই সুনীতিক ভাৰ্যা বুলি নাভাবো। সুনীতিৰ পুত্ৰ ধ্ৰুৱ সিদিনা মোৰ কোলাত উঠিব খুজিছিল, তেতিয়া মোৰ কোলাত সুক্ৰটিৰ পুত্ৰ বহি আছিল। মই সুক্ৰটিৰ ভয়ত ধ্ৰুৱক চাবলৈকে সাহ কৰিব নোৱাৰিলো। ধ্ৰুৱই মোৰ কোলাত উঠিবলৈ আহি সুক্ৰটিৰ গালি খাই ফেকুৰি ফেকুৰি মাকৰ ওচৰলৈ গ'ল। মাক-পুতেক শোকত আকুল হ'ল। এতিয়া শুনিবলৈ পাইছো সি হেনো ঘৰত নাই—বনলৈ গ'ল।

পাঁচ বছৰীয়া শিশু এটিয়েনো বনত গৈ কি তপস্বী কৰিব—ক'ৰবাত বাঘ সিংহই খাই শেষ কৰিব ! তাৰ শোকত সুনীতিও মৰিব। ৰজা হৈ মই সুনীতি আৰু ধ্ৰুৱক ইমান অত্যাঁ কৰিছো যে মই জীয়াই থকাৰ কোনো লাভ নাই। এইবোৰ কথাতেহে ঋষিৰাজ, মই বৰ চিন্তাত পৰিছো।”

নাৰদে শান্তভাবে কলে—“মহাৰাজ ! ধ্ৰুৱৰ বাবে চিন্তা নকৰিব। তেওঁক দয়াময় নাৰায়ণে ৰক্ষা কৰিছে। তিনিলোক ব্যাপি ধ্ৰুৱৰ নাম যশ ৰব। তোমাৰ বংশত তেওঁ পছমফুল হব। তোমাৰ ল'ৰাই উগ্ৰ তপস্বী কৰি মাধৱক আৰাধনা কৰিব। তুষ্ট হৈ ভগবানে তেওঁক দেখা দি তেওঁৰ মনৰ কামনা পূৰণ কৰিব। তেতিয়া ধ্ৰুৱ ঘৰলৈ ঘূৰি আহিব। তুমি কোনো চিন্তা নকৰিব। ধ্ৰুৱই তপস্বী কৰিবৰ বাবে মোৰ পৰা শিক্ষা পাইছে।” ইয়াকে কৈ নাৰদে হৰিগুণ গাই প্ৰস্থান কৰিলে।

নাৰদৰ কথাত ৰজাই কিছু সাঙুনা পালে। এনে জানী ল'ৰা এটাক অনাদৰ কৰি পৰৰ কথামতে ঘৰৰ পৰা উলিয়াই দিয়াৰ কথা ভাবি তেওঁ নিজকে ধিক্কাৰ দিলে। ধ্ৰুৱৰ কথা চিন্তা কৰি তেওঁ ভাবিলে, বনত তাক হয়তো বাঘ সিংহই খাই পেলাব।

এইবোৰ কথা ভাবি ভাবি ৰজাৰ ৰাজকাৰ্য্যত মন নবহা হ'ল।

বেয়া কাম কৰিলে সকলোৱে এদিন নহয় এদিন ফল ভোগ কৰিবহে লাগিব। অকণিহঁত, তোমা-লোকে সদায় ভাল কাম কৰিবলৈ আৰু ভাল হবলৈ চেষ্টা কৰিবা। কেতিয়াও কাৰো অশ্ৰয় নকৰিবা। সৰুৰে পৰা ভাল নহলে ডাঙৰত কোনো ভাল হব নোৱাৰে।

ৰজাই নিজৰ ভুল বুজি পোৱাত স্থনীতিক আকৌ ৰাজপ্ৰাসাদলৈ আনি সুৰুচিতকৈ স্থনীতিক বেচি মৰম চেনেহ কৰিবলৈ ধৰিলে আৰু ধ্ৰুৱৰ বাবে চিন্তা কৰিবলৈ ধৰিলে।

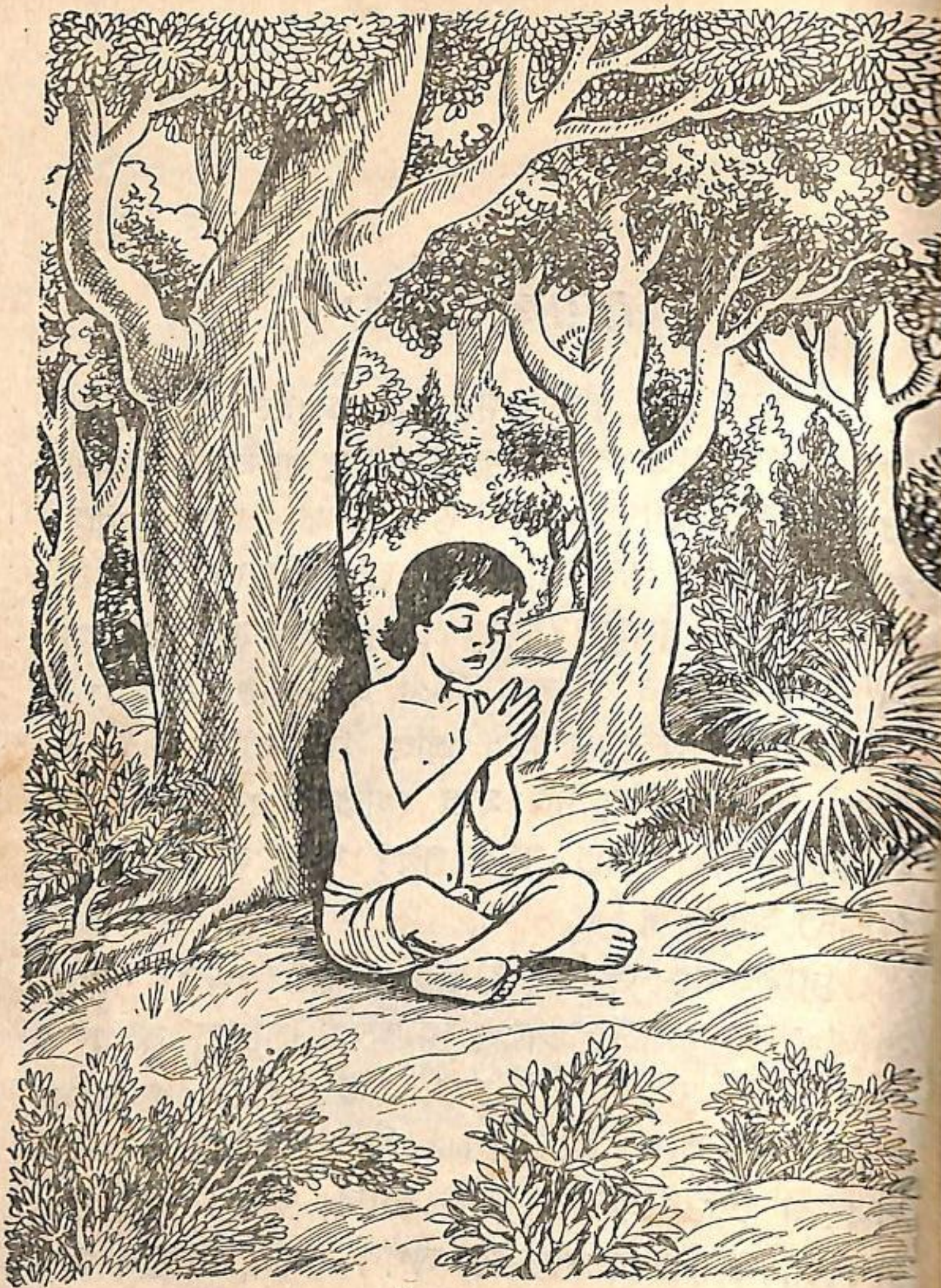

ধ্ৰুৱৰ তপশ্চা

নাৰদৰ পৰা দীক্ষা পাই ধ্ৰুৱ মধুবন পালেগৈ। তাতে স্নান কৰি সেই নিশা উপবাসে থাকিলে—মৌন ব্ৰত ধৰি। ৰাতিপুৱা সূৰ্য্য উদয় হোৱাৰ আগতে উঠি যমুনাৰ পানীত স্নান কৰিলে। তাৰ পিছত কিছুমান ফলমূল আৰু বনফুল গোটাই নাৰদৰ কথামতে পদ্মাসন কৰি একান্তমনে ঈশ্বৰক চিন্তা কৰিবলৈ ধৰিলে। দিনত বনৰ ফলমূল খায় আৰু তিনিবাৰ ঈশ্বৰক চিন্তা কৰে। কিছুদিন ফল খোৱাৰ পাছত তাকো কমাই আনি শেষত গছৰ পকা পাত খায়েই ঈশ্বৰ চিন্তাত মগ্ন হ'ল।

চাৰি মাহ তপশ্চা কৰাৰ পাছত গছৰ পাতো এৰি কেৱল বতাহ সেৱন কৰিয়েই ধ্যানত বহিল। পাচ মাহত তেওঁ দীৰ্ঘ ব্ৰত ধাৰণ কৰি মাধৱক চিন্তা কৰিবলৈ ধৰিলে। ঠাণ্ডা, বতাহ, বৰষুণ সকলো তেওঁ নীৰৱে সহ কৰি গ'ল। মন-প্ৰাণ সকলো ভগবানৰ ওচৰত অৰ্পণ কৰি, তেওঁৰ ৰূপ হৃদয়ত লৈ তপশ্চা কৰি থাকিল। ধ্ৰুৱৰ তপশ্চাত

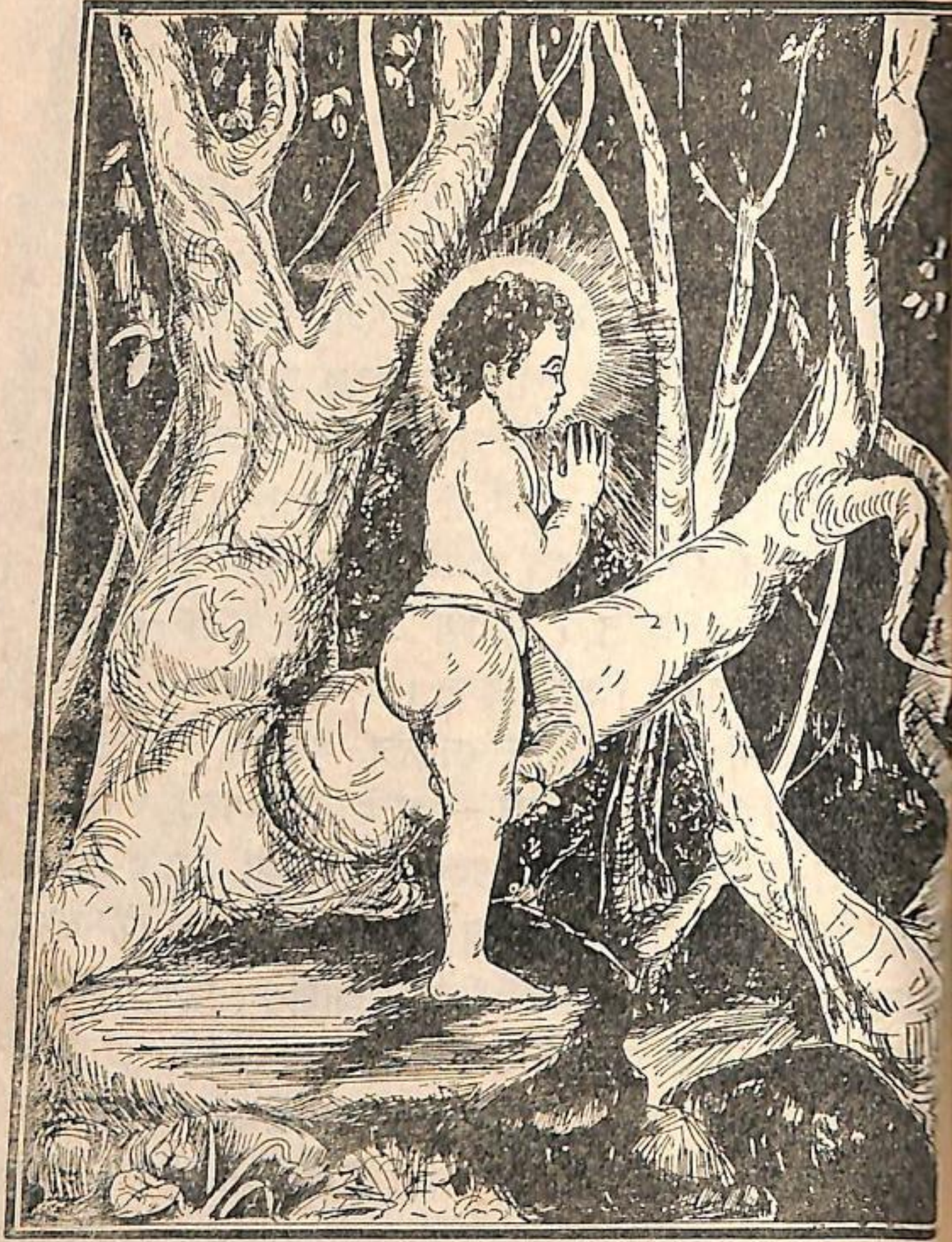

ঋষিৰ তপস্যা

বসুমতীও কঁপি উঠিল। ষষ্ঠ মাহত ঋষিই ভৰিৰ
ৰুঢ়া আঙুলিৰে মাটি চুই, দুই হাত ওপৰলৈ তুলি
দয়াময় নাৰায়ণৰ ছবি মনত ৰাখি তপস্যা কৰিবলৈ
ধৰিলে। তেওঁ ভৰি-হাত লৰালে পৃথিৱী কঁপিব
ধৰে। ঋষিই বায়ুক ৰোধ কৰিবৰ ক্ষমতা পাইছিল
আৰু তাৰ বাবেই তেওঁ বায়ু সেৱন নকৰি, ঈশ্বৰ
চিন্তা কৰিব ধৰাত, পৃথিৱীৰ সকলো মানুহৰ বায়ু
বাহিৰ হব নোৱাৰিলে। কোনোৱে নিঃশ্বাস ত্যাগ
কৰিব নোৱাৰা হ'ল। কিয় এনেকুৱা হ'ল—তাকে
ভাৰি সকলোৰে বিস্ময় হ'ল।

তেতিয়া ব্ৰহ্মা আদি দেৱতা সকলে ভগবানক
স্তুতি কৰিবলৈ ধৰিলে—“ত্ৰাহি মধুসূদন, ভকত-
বৎসল হৰি, আমি সকলোৱে এতিয়া উশাহ ল'ব
নোৱাৰি মৃত্যু-মুখত পৰিম। কিয় আমাৰ শ্বাসক্ৰম
হৈছে নাজানো। তুমি বিনে আমাৰ অন্য উপায়
নাই। তুমিহে আমাৰ দুখ খণ্ডাব পাৰিবা। তোমাৰ
সৃষ্টিৰ মানুহ আজি মৃত্যু-মুখত পৰিব।” দেৱতা-
সকলৰ স্তুতি শুনি নাৰায়ণে দেখা দি কলে—“হে
দেৱগণ, তোমালোকে কোনো ভয় নকৰিবা। ঋষিই
তপস্যা কৰি বায়ু ক্ৰম কৰিছে। মই এতিয়া তাৰ
ওচৰলৈ যাওঁ। মই তাৰ মনৰ কামনা পূৰণ কৰিম।

ধৰাই ভৰিব আঙুলিৰে মাটি চুই, হাত ওপৰলৈ তুলি
তপস্যা কৰিব ধৰিলে

২১

অকণিৰ ধৰ

তেতিয়া তোমালোকে শ্বাস ঘূৰাই পাবা। সেই পাঁচ-
বছৰীয়া শিশুটোৰ নিচিনা ভক্ত তিনিওলোকত
নাই।" নাৰায়ণৰ আশ্বাস শুনি দেৱগণে প্ৰণাম কৰি
প্ৰস্থান কৰিলে।

ଫରବ ବସଲାଭ

ଭକତ-ବଂସଲ ନାବାୟଣେ ଶବ୍ଦରୁ ପିଠିତ ଓଠି ଶେ
ଫରବ ଓଠର ପାଲେ । ଫରବେ ତେତିଆ ଚକ୍ର ଯୁଦି ଧ୍ୟାନ
ମଗ୍ନ ହେ ଆଛେ । ଭଗବାନକ ହୃଦୟତ ପାହି ତେଓର ଭୁବନ-
ମୋହନ ରୂପ ଆନନ୍ଦମନେ ଟାହି ଆଛେ—

ନବ ନୀଳ ମେଘଶ୍ୟାମ ସୁନ୍ଦର ଶରୀର ।
ଶୋଭେ ପୀତବସ୍ତ୍ର ତାତେ ବିଜୁଳୀ ଅଧିର ॥
ପ୍ରସନ୍ନ ବଦନ କୋଟି ଚନ୍ଦ୍ରମାର କାନ୍ତି ।
ଢାରି ହାତେ ଢାରି ଅସ୍ତ୍ର ଗଲେ ବୈଜୟନ୍ତୀ ॥
ଶ୍ରେଷ୍ଠ ହସିତ ମୁଖେ ମୁଖେ ଆଛା ଟାହି ।
ପ୍ରେମେ ନୟନର ନୀର ଧାରେ ବହି ଯାଏ ॥
ଫରବ ଚିତ୍ତକ ଲକ କର ନାବାୟଣ ।
ହୃଦୟର ପରା ହରି ଭୈଳା ଅନ୍ତର୍ଜ୍ଞାନ ॥

ଫରବେ ନାବାୟଣର ଏହି ରୂପ ଏକାନ୍ତମନେ ଚକ୍ର ଯୁଦି
ହୃଦୟର ମାଜତ ଟାହି ଆଛିଲ । କିନ୍ତୁ ନାବାୟଣ ଫରବର
ଅନ୍ତରର ପରା ଅନ୍ତର୍ଜ୍ଞାନ ହୋରାତ ଫରବେ ହୃଦୟତ ନେଦେଖି
ଚକ୍ର ମେଲି ଦେଖେ ଯେ—ସେହି ଭୁବନ-ମୋହନ ରୂପ ସାକ୍ଷୀ
ତେଓର ଆଗତେ ଉପସ୍ଥିତ ! ତେଓ ନାବାୟଣର ଚରଣତ

ଦୀଘଳ ଦି ପରିଲ । କିଛି ସମୟର ପାଛତ ଓଠି ଆକୋ
ତେଓର ରୂପ ଡାବଲେ ଧରିଲେ । ପାଠ-ବହୁବୀୟା ଶିଳ୍ପଟିରେ
ତେତିଆ ମନତେ ସ୍ତୁତି କରାବ କଥା ଭାବିଲେ । କିନ୍ତୁ
ତେଓର ଏକୋ ଶାସ୍ତ୍ରଜ୍ଞାନ ନଥକାର ବାବେ, ଅନ୍ତର୍ଯ୍ୟାମୀ
ନାବାୟଣେ ସକଳୋ କଥା ବୁଝି ତେଓର ଶରୀରରେ ଫରବ
କପାଳତ ଲାହେକେ ଚୁହି ଦିଲେ ଆକ୍ଷ ଲଗେ ଲଗେ ଫରବେ
ଢାରିବେଦ ଆକ୍ଷ ସକଳୋ ଶାସ୍ତ୍ରର ଜ୍ଞାନ ଲାଭ କରିଲେ ।
ତେତିଆ ଫରବେ ହାତ ଯୋର କରି କବଲେ ଧରିଲେ—
“ହେ ପ୍ରଭୁ ନାବାୟଣ, ଅନ୍ତର୍ଯ୍ୟାମୀ ହରି ! ମହି ପାଠ-ବହୁବୀୟା
ଶିଳ୍ପ ; ଏକୋକେ ନାଜାନୋ । ତୋମାର ରୂପାତହେ ଏତିଆ
ସକଳୋ ଶାସ୍ତ୍ର ମୋର ମୁଖସ୍ତ ହେଲେ । ହେ ପ୍ରଭୁ ! ଜ୍ଞାନୀ-
ବୋରେହେ ତୋମାକ ଦେଖେ, ଅଜ୍ଞାନୀବୋରେ ତୋମାର ମହିମା
ଏକୋ ନାଜାନେ । ଧନ-ଜନ, ପୁତ୍ର-ଧାର୍ଯ୍ୟାର ଆନନ୍ଦତ ମଗ୍ନ
ହେ ମିହିତେ ତୋମାକ ପାହିରି ଥାକେ । ତାର ଯେ ଶେଷ
କାଳ ଏକେବାରେ ବିନାଶୀ ସେହି କଥା ତାର ମନତ
ନେଖେଲାୟ । ଜ୍ଞାନୀବୋରେ ସଦାୟ ତୋମାର ଚରଣ ଚିନ୍ତା
କରି ଥାକେ । ତେଓଲୋକ ସକଳେ ସଦାୟ ତୋମାତେ ମଗ୍ନ
ହେ ଥାକେ । ହେ ପ୍ରଭୁ ! ତୁମି କୋଟି କୋଟି ବ୍ରହ୍ମାଂଶର
ଶ୍ରେଷ୍ଠ, ତୋମାର ବାହିରେ ଆକ୍ଷ କୋନୋ ନାହି । ତୋମାର
ଦ୍ଵାରାହି ବିଶ୍ଵର ସୃଷ୍ଟି, ତୁମି ହେଲା କରିଲେ ଏତିଆହି
ସକଳୋକେ ନାଶ କରିବ ପାରି । ତୁମି ଭକତର

কল্পতৰু। হে প্ৰভু! তোমাৰ মহিমা মই একো নাজানো। তথাপিও তুমি এই আতুৰক দেখা দিলা। যেনেকৈ গাইগৰুৱে, কোনোবা তাইৰ পোৱালিৰ ওচৰলৈ গ'লে মাৰিব বুলি খেদি যায়, তুমিও প্ৰভু তেনেকৈ ভকত সকলক ৰক্ষা কৰি ফুৰা। পিতৃয়ে যেনেকৈ পুত্ৰক দুখ নিদিয়াকৈ পালন কৰে, তুমিও তেনেকৈ মোক ৰক্ষা কৰিলা।” —এনেকৈ ধ্ৰুৱই ভগবানক স্তুতি কৰিবলৈ ধৰিলে।

ধ্ৰুৱৰ স্তুতিত সন্তুষ্ট হৈ নাৰায়ণে আশ্বাস দি কলে,—“শুনা ৰাজকুমাৰ ধ্ৰুৱ! তোমাৰ কথা মই সকলো জানো। তুমি মোক জয় কৰিলা। তোমাৰ বাবে মই এখন নতুন ঠাই নিৰ্মাণ কৰিছোঁ। চতুৰ্দশ ভুৱনৰ ওপৰত—তাত কোনো দেৱতা, ঋষি, গ্ৰহ-নক্ষত্ৰ আদিৰ স্থান নাই। সেই ঠাই তুমি পাবা। এতিয়া তুমি ৰজাৰ ওচৰলৈ যোৱাগৈ। তেওঁ তোমাক ৰাজ্যভাৰ দি বনবাসলৈ যাব। তেতিয়া তুমি কবা যে মই দাদাৰ আগতে কেনেকৈ ৰজা হ'ম। তোমাৰ দাদাৰ কথা শুনা—সি বনলৈ মৃগয়া কৰিবলৈ যাওঁতে, অকলে পাই যক্ষ তাক মাৰিব। সুকচিয়ে পুত্ৰশোকত তাক বিচাৰি যাওঁতে বনপোৰা জুইত পুৰি মৰিব। তুমি সেই ৰাজ্যৰ ৰজা হৈ ছত্ৰিশ

হেজাৰ বছৰ ৰাজ্য ভোগ কৰিবা। বহুত দান-যজ্ঞ কৰিবা—তোমাৰ নাম-যশ পৃথিৱী থাকে মানে থাকিব, সকলো তোমাৰ গুণমুগ্ধ হ'ব। তাৰ পাছত পুত্ৰৰ হাতত ৰাজ্যভাৰ গটাই তুমি হৰিদ্বাৰত গৈ মোক আৰাধনা কৰিবা। মই তোমাৰ ভক্তিত তুষ্ট হৈ, তোমাৰ বাবে ঠাই নিৰ্মাণ কৰি থৈছোঁ।”

চোৱাঁ অকণিহঁত! ধ্ৰুৱই কেনেকৈ ঈশ্বৰৰ পৰা আদৰ পালে, ৰাজ্য পালে আৰু পালে এখন নিজা স্বৰ্গৰাজ্য। তোমালোকো সৰুৰে পৰাই ঈশ্বৰভক্ত হ'বা।

নাৰায়ণে যেতিয়া ধ্ৰুৱক সকলো কথা কলে, তেতিয়া ধ্ৰুৱই দণ্ডবৎ হৈ নাৰায়ণক প্ৰণাম কৰিলে আৰু লগে লগে নাৰায়ণ ধ্ৰুৱৰ আগৰ পৰা অন্তৰ্ধান হ'ল। ধ্ৰুৱই মাধৱক নেদেখি মনতে বৰ বেজাৰ পালে। তেওঁ নিজকে নিজে কলে,—“হায়! মই কি মূৰ্খ! ঈশ্বৰক আগতে পায়ো মোক্ষপদ নুখজিলোঁ। হেজাৰ হেজাৰ বছৰ তপস্যা কৰি তেওঁক নাপায়, মই ছমাহতে দেখা পায়ো তেওঁৰ চৰণ পদ্ম সেৱা নকৰিলোঁ। মাতৃবাক্যত মই বিনাশী বস্তু বাঞ্ছা কৰিলোঁ। মই মহাপাপী, ৰাজ্যভাৰ লৈ মই কি কৰিম? নাৰদ মুনিয়ে ঠিকেই কৈছিল—মই সৰু

ল'ৰা। অলপ ডাঙৰ হৈ আহিলে সকলো কাম সমাধা হ'লহেঁতেন।" এনেদৰে ধ্ৰুৱই দুখ কৰিবলৈ ধৰিলে।

চাবী অকণিহঁত! হৰিভকতে কেতিয়াও ধন-সম্পদ আশা নকৰে—কৰল হৰিৰ চৰণ সেৱা কৰিবলৈহে বিচাৰে।

ধ্ৰুৱৰ পিতৃগৃহলৈ গমন

ধ্ৰুৱই এইবোৰ কথাকে চিন্তা কৰি আহি আহি পিতৃৰাজ্য সোমাল। ইফালে চৰে গৈ ৰজাক জনালে যে ধ্ৰুৱই তপস্যাৰ পৰা উভতি আহিছে। ৰজাই কিন্তু বিশ্বাস কৰিবলৈ টান পালে, কিয়নো পাঁচ-বছৰীয়া শিশু এটা বনলৈ গৈ আকৌ ঘূৰি আহিব নোৱাৰে। ৰজাই চৰক কলে—“তই বা আকৌ ক'ত কি দেখিলি কব নোৱাৰো। মই পাহৰি আছিলো, তই আকৌ মোক মনত পেলাই দিলি।” ৰজাৰ কথা শুনি চৰে কলে—“মহাৰাজ, বিশ্বাস কৰক। ধ্ৰুৱ আহিব ধৰিছে।” ৰজাৰ তেতিয়া নাৰদে কোৱা কথাত মনত পৰিল। নাৰদে মিছা কথা কেতিয়াও নকয়।

ৰজাই তেতিয়া সেই দূতজনক পুৰস্কাৰ দি পঠাই দিলে। আৰু ৰাজ্যত ঘোষণা কৰি দিলে যে তপস্যাৰ পৰা ঘূৰি অহা ধ্ৰুৱক আগবঢ়াই আনিবলৈ কোনো নৰনাৰী সাজু হ'ব লাগে। ৰজাৰ আদেশ পাবা মাত্ৰকে সকলো ৰথ, হাতী, ঘোঁৰা সজাই পৰাই

আনিলে। সুৰুটি আৰু সুনীতিক লগত লৈ বজাও
ৰখত উঠিল। ৰাজ্যৰ সকলো প্রজা ৰজাৰ লগত
ওলাল। কিছুদূৰ যোৱাৰ পাচত ৰজাই ধ্বজক আহি
থকা দেখিবলৈ পাই, একেজাপে ৰখৰ পৰা নামি,
ধ্বজক সোৱটি ধৰি পাৰেমাৰ্গে চুমা খালে। ধ্বজই
যিহেতু ঈশ্বৰৰ চৰণ চুই আহিছে, গতিকে তেওঁৰ
মনত একো খং ৰাগ নাই। ৰজাই ধ্বজক পাই
হাততে চক্ৰ পোৱা যেন পালে।

ধ্বজই বাপেক, মাক আৰু মাহীমাকৰ চৰণত
পৰি সেৱা কৰিলে। সুৰুটিয়ে ধ্বজক “উঠা বাপা”
বুলি কোলাত লৈ পাৰেমাৰ্গে কান্দিলে—কিয়নো
পূৰ্বে যেনেকৈ সতিনীৰ পুত্ৰ বুলি বেয়াভাবে চাইছিল
আজি আৰু সেই ভাব নাই। সেয়ে পূৰ্বৰ কথা মনত
পৰি কান্দিব ধৰিলে। সুৰুটিৰ আগত ধ্বজ সাক্ষাত
ভগবান স্বৰূপ। ভগবান তুষ্ট হলেই গোটেই জগতেই
তুষ্ট হয়। সুনীতিয়ে হেৰুৱা ৰত্ন হাততে পাই সোৱটি
লৈ কি যে আনন্দ পালে! ধ্বজক পাই তেওঁ আনন্দ
সকলো হুখ পাহৰি গ’ল। ধ্বজ অহা বাবে সকলোৱে
সুনীতিক কলে, “ধন্য সতী; তুমি এনে পুত্ৰ পাল
যিয়ে মাত্ৰ ছমাহতেই হৰিক আৰাধনা কৰি তেওঁক
সাক্ষাৎ কৰি আহিলে। তোমাৰ পুত্ৰৰ গুণ অসীম।”

সকলোৱে ধ্বজকো জয় জয় বুলি আশীৰ্বাদ দিবলৈ
ধৰিলে। ধ্বজক চোৱা মানুহ হেজাৰ হেজাৰ হ’ল।
ৰজাই এটা হাতী সজাই পৰাই অনাই তাত ধ্বজ
আৰু উত্তমক তুলি দিলে আৰু প্রজাই তেওঁলোকক
চাৰিওপিনে বেটি যাবলৈ ধৰিলে।

নগৰবাসীয়ে ধ্বজক আদৰণী জনাবলৈ তোৰণ
সাজি, শাৰী শাৰী কলপুলি পুতি, ৰমক-জমককৈ
চাকি জ্বলাই দিলে। ৰাজ-পদূলিত সূৰ্যৰ গছা দি,
তাত হীৰা মুকুতা খটোৱা চাকি জ্বলোৱা হ’ল।
চাৰিওফালে গোকৈ আমোল মোলোৱা ফুল কলে।
ৰাজ্যৰ নগৰ আনন্দত জয়জয়, ময়ময় হৈ পৰিল।
চক্ৰৰ নিচিনা শৰীৰৰ ধ্বজক চাবলৈ নগৰৰ
মানুহে বেৰি বেৰি ধৰিলে। তিৰোতাবোৰে ঘৰৰ
পৰত উঠি আজলি আজলিকৈ ফুল চতিয়াই দিলে।
সকলোপিনে কেৱল ধ্বজৰ জয়গান।

ৰজাই নাৰদৰ কথামতে এটা সূৰ্যৰ ঘৰ
জালে। তাৰ দুৱাৰ স্ফটিকৰ, খটাবোৰ হীৰা-
খটোৱা, কাঠিকামি সোণৰ আৰু মাৰলিবোৰ ৰূপৰ।
ৰটোলৈ চালে চকু টাঁত মাৰি ধৰে। ঘৰৰ
ভিতৰত আছে সোণৰ পালেং, তাৰ ওপৰত আছে
শাৰীৰ দৰে বগা তুলি। ঠায়ে ঠায়ে ৰত্নৰ চাকি-

বোৰ জ্বলি আছে। ঘৰটোৰ ভিতৰত সোমালে দিনে ৰাতি ধৰিবকে নোৱাৰি। ধ্ৰুৱ গৈ সেই ঘৰত প্ৰৱেশ কৰিলে। ৰজাই নিজকে ধন্য মানিলে আৰু মনতে হুথ কৰিলে, কেনেকৈ এনে গুণবান পুত্ৰক এদিন তেওঁ অৱহেলা কৰিছিল। ৰাজ্যৰ সকলো প্ৰজাই আনন্দ পালে আৰু ঈশ্বৰত বিশ্বাস ৰাখি ভক্তি কৰিবলৈ ধৰিলে।

ধ্ৰুৱৰ ৰাজ অভিষেক

ধ্ৰুৱ এতিয়া অস্ত্ৰ-শস্ত্ৰত একেবাৰে পাৰ্গত। তেওঁৰ খং ৰাগ একেবাৰে নাই। সদায় ঈশ্বৰ সেৱাত মগ্ন থাকে। সকলোকে নিজৰ ভাই-ভনীৰ দৰে মৰম কৰে। ব্ৰাহ্মণ আৰু হুথীয়া-দৰিদ্ৰক ভৰালৰপৰা দান-দক্ষিণা দিয়ে। ধ্ৰুৱই সদায় পণ্ডিতসকলৰ লগত ঈশ্বৰৰ কথা আলোচনা কৰে। সকলোৱে ধ্ৰুৱৰ মুখৰ মধুসনা কথা শুনি থাকিবলৈ ইচ্ছা কৰে। সকলোৰে মুখত কেৱল ধ্ৰুৱৰ গুণৰ কথা। ৰজাই ধ্ৰুৱৰ ভকতি দেখি বিস্ময় মানিলে।

এদিন হুদিনকৈ ধ্ৰুৱই যোৱনত ভৰি দিলে। পাত্ৰমন্ত্ৰী সকলোৱে ধ্ৰুৱক ৰজা পতাৰ কথা ৰজাক জনালে। ৰজাই শুনি মহা আনন্দ পালে, কিয়নো ৰজা নিজে বুঢ়া হৈ আহিছিল। ৰজাই পাত্ৰ-মন্ত্ৰীৰ লগত দিন ঠিক কৰি, সেইদিনা ব্ৰাহ্মণ আৰু পণ্ডিত-সকলক নিমন্ত্ৰণ কৰি আনিলে। সাতসাগৰৰ জল আনি ধ্ৰুৱক স্নান কৰাই, বেদ-মন্ত্ৰ পঢ়ি, শাস্ত্ৰমতে ধ্ৰুৱক সপ্তদ্বীপৰ ৰাজ্যভাৰ দিলে। ৰাজ্যত মহা

উৎসৱ হ'ল। ব্ৰাহ্মণসকলক অনেক দান-দক্ষিণা দিলে। ধ্ৰুৱ ৰজা হোৱাত সকলোৰে হিয়া আনন্দত ভৰি পৰিল। যি আসনত উঠিব খোজাত এদিন সুৰুচিয়ে ধ্ৰুৱক নানা কটু কথা কৈছিল—এতিয়া সেই আসন ধ্ৰুৱৰ হ'ল। সুৰুচিয়েও এতিয়া আনন্দহে পালে। ৰজা উত্থানপাদে পুত্ৰক সকলো ৰাজ্যভাৰ গটাই দি মুক্তিলাভৰ বাবে তপোবনলৈ গ'ল।

ধ্ৰুৱ ৰজা হৈ ঈশ্বৰ চিন্তা কৰি মহা আনন্দেৰে ৰাজ্য চলাই আছে। তেওঁ দুজনী কন্যা বিয়া কৰালে। প্ৰথমজনী হ'ল প্ৰজাপতিৰ জীয়েক—নাম ভূমি। দ্বিতীয়জনী বায়ুৰ জীয়েক নাম ইলা। দুয়োজনী সুলক্ষণী আৰু ৰূপে গুণেও অতুলনীয়। দুয়োজনী যেন ৰঙা-তিলোত্তমাহে। ধ্ৰুৱই দুই ৰাণীৰ লগত মহা আনন্দেৰে দিন কটাবলৈ ধৰিলে।

ইফালে উত্তমে বিয়া নোহওঁতেই এদিন মৃগয়া কৰিবলৈ বনলৈ যাওঁতে, যক্ষই অকলে পাই বনতে উত্তমক মাৰি পেলালে। পুত্ৰস্নেহত ৰব নোৱাৰি মাক সুৰুচিয়ে পুতেকক বিচাৰি বনলৈ যাওঁতে বনত জুইৰ মাজত পৰিল আৰু ওলাবলৈ বাট নাপাই বনপোৰা জুইতে পুৰি মৰিল। চোৱা পোনহঁত! বেয়াকাম আৰু হিংসা কৰিলে নিজে

নিজেই বিপদত পৰে। গতিকে কেতিয়াও কাকো হিংসা নকৰিবা। পিতৃ-মাতৃক ভক্তি কৰিবা আৰু সদায় ঈশ্বৰৰ নাম লবা। ঈশ্বৰক ভক্তি কৰিলে তোমালোকেও ধ্ৰুৱৰ দৰে বিখ্যাত হব পাৰিবা।

যক্ষৰ লগত ফ্ৰৱৰ যুদ্ধ

উত্তমক যক্ষই বধ কৰাৰ কথা শুনি ফ্ৰৱই বৰ দুখ পালে। ভাতৃহতাক বধ কৰো বুলি ফ্ৰৱই সাজি কাছি বনলৈ গ'ল—যক্ষক বিচাৰি। যক্ষনগৰ পাই ফ্ৰৱই শঙ্খ বজাই দিলে আৰু শঙ্খধ্বনি শুনি যথিনীৰ গৰ্ভপাত হ'ল। যক্ষবোৰে ভয়ত কঁপিবলৈ ধৰিলে। তথাপিও সিহঁত হেজাৰ হেজাৰ লগ হৈ অকলশৰীয়া ফ্ৰৱক বেৰি ধৰিলে। কিন্তু ফ্ৰৱই অকলেই সেই সকলো যক্ষকে নিপাত কৰিলে। ফ্ৰৱৰ একোপাট শৰেই হেজাৰ হেজাৰ হৈ হেজাৰ হেজাৰ যক্ষৰ মূৰ কাটি মাটিত পেলায়। ফ্ৰৱই নগৰত প্ৰৱেশ কৰি কবলৈ ধৰিলে,—“মোৰ ভাইক কোনে মাৰিলি ক; নহলে এজনৰ দোষতে সকলো যক্ষকে মই নিপাত কৰিম।” ফ্ৰৱৰ খং মাৰ নোযোৱা দেখি তেওঁৰ ককাক স্বয়ম্ভু মনুৱে খাষি, মুন লগত লৈ ফ্ৰৱৰ ওচৰলৈ আহিল। ককাকক দেখি ফ্ৰৱই প্ৰণাম কৰি কৰযোৰে সুধিলে,—“পিতামহ! মোৰ ওচৰলৈ কিয় আহিলে? মই আপোনাৰ কি কৰিব পাৰো?”

তেতিয়া ককাকে কলে,—“মই আহিলো তোৰ ক্ৰোধ দেখি। তোৰ ভাতৃক কোনোবাই মাৰিলে, তাৰ দোষতেই তই হেজাৰ হেজাৰ যক্ষ মাৰিলি। তই মহা বৈষ্ণৱ। তোৰ ধৰ্ম্ম হিংসা নহয়। প্ৰাণীবধ, ক্ৰোধ, অহংকাৰ এইবোৰ মূৰ্খ আৰু অজ্ঞানী লোকৰহে। এতিয়া তই অস্ত্ৰ ত্যাগ কৰ। কাক কোনে মাৰে? সকলোৱে নিজ কৰ্ম্ম অনুসৰি ফল পায়। তোৰ ভাইক যক্ষই মৰা নাই। সি নিজৰ কৰ্ম্মফলতেই মৰিছে। মাতৃবাক্য শুনি তই ঈশ্বৰক পাইছ, এতিয়া তেওঁৰ চৰণকেই সেৱা কৰি থাকগৈ। যক্ষগণ কুৱেৰৰ চৰ। সি শিৱভক্ত। কুৱেৰৰ খং উঠিলে, শিৱই বা আহি আকৌ কি কৰে? এতিয়া তই খং ৰাগ এৰি যুদ্ধ বন্ধ কৰ।” ককাকৰ কথা শুনি ফ্ৰৱই ধনু-শৰ ত্যাগ কৰিলে আৰু ঈশ্বৰক হৃদয়ত স্মৰণ কৰিবলৈ ধৰিলে। যুদ্ধ নকৰো বুলি ককাকৰ সেৱা কৰাত, ককাকে ফ্ৰৱক আশীৰ্বাদ দি গুচি গ'ল।

ফ্ৰৱৰ কথা শুনি ধনপতি কুৱেৰ পুষ্পক ৰথত উঠি ফ্ৰৱৰ ওচৰ পালে। তেওঁ ফ্ৰৱৰ ৰূপ দেখি বিস্ময় হ'ল। কুৱেৰে ফ্ৰৱক কলে, “হে মহাৰাজ! তুমি ককাৰৰ কথামতে ধনু-শৰ এৰা শুনি মইও তুষ্ট হলো। তুমি মহা ভক্ত। মই তোমাক এটা

কথা কওঁ শুনা—কাক কোনে মাৰে? তোমাৰ ভাইক যক্ষাই মৰা নাই আৰু তুমিও যক্ষক মৰা নাই। কালৰূপ হৰিয়ে সবাকৈ সংহাৰ কৰে। কৰ্মমতে সকলোৱে ফল ভোগ কৰে। তুমি মহা ভক্ত বাবে ঈশ্বৰক পাইছা। এতিয়া তোমাক কি বৰ লাগে কোৱা।” ধ্ৰুৱই হাত যোৰ কৰি কলে,—“মোক একো নালাগে। মাত্ৰ কৃষ্ণৰ চৰণত যাতে ভক্তি থাকে সেই বৰ দিয়া।” কুৱেৰে ধ্ৰুৱক ‘মনৰ কামনা পূৰ্ণ হব’ বুলি কৈ স্বস্থানলৈ গুচি গ’ল।

ধ্ৰুৱ নিজ ৰাজ্যলৈ ঘূৰি আহি মহা আনন্দত ৰাজ্য চলাবলৈ ধৰিলে। সদায় দান-দক্ষিণা হোম-যজ্ঞ আদি কৰি থাকে। তেওঁৰ ৰাজ্যত জৰা-মৃত্যু, দুখ-শোক একো নাই। চাৰিওফালে ধন-সোণে উভৈনদী। ঈশ্বৰ চিন্তাৰ বাহিৰে অন্য কথা কিন্তু ধ্ৰুৱৰ মনলৈ নাহে। ঈশ্বৰৰ আশীৰ্বাদ মতে ধ্ৰুৱই ছয়ত্ৰিশ হেজাৰ বছৰ ৰাজত্ব কৰি বাণপ্ৰস্থলৈ যাবলৈ ইচ্ছা কৰে। সেইবাবে তেওঁ পুতেকৰ হাতত ৰাজ্য-ভাৰ দিবলৈ মন কৰে। তেওঁৰ কল্পক নামৰ পুতেকে সৰুতেই ভগবানক আৰাধনা কৰিবলৈ বনলৈ যোৱা বাবে তেওঁ বৎসৰ নামৰ পুতেকে ৰাজ্যভাৰ দিবলৈ স্থিৰ কৰিলে।

ধ্ৰুৱৰ বাণপ্ৰস্থ গ্ৰহণ আৰু ধ্ৰুৱলোক প্ৰাপ্তি

ধ্ৰুৱই বিধিমেতে পুতেকৰ হাতত ৰাজ্যভাৰ গটাই দি বদৰিকা আশ্ৰমলৈ গ’ল। তাত তেওঁ বিলাস নামে নদীৰ পাৰত আশ্ৰম পাতি, ত্ৰিসন্ধ্যা স্নান কৰি, ভগবানক চিন্তা কৰি থাকিবলৈ ধৰিলে। তাত তেওঁৰ লাহে লাহে ব্ৰহ্মজ্ঞান লাভ হ’ল। এনেকৈ ঈশ্বৰ চিন্তা কৰি থকাত এদিন স্বৰ্গৰ পৰা এখন ৰথ আহিল। তাৰ জ্যোতিয়ে চাৰিওফালে পোহৰ কৰি তুলিলে। ৰথৰ চাৰিওফালে হীৰা-মুকুতা সূৰ্য্যৰ দৰে জিলিকি আছে; শঙ্খ-ঘণ্টাৰ সুললিত ধ্বনিৰে মন প্ৰাণ আনন্দত ভৰি পৰে। ৰথৰ ওপৰত দুজন মহান পুৰুষ বহি আছে। ৰথসহ দুই পুৰুষ ধ্ৰুৱৰ ওচৰত নমাত, ৰজাই পাৰিষদ নন্দ-সুনন্দক দেখি, উঠি গৈ দণ্ডবৎ হৈ প্ৰণাম কৰিলে। ৰজাৰ ভক্তি দেখি দুই পাৰিষদে ক’লে—“মহাৰাজ তুমি কৃষ্ণৰ ভক্ত। পাঁচ বছৰতেই তুমি ভগবানক সাক্ষাৎ কৰি তেওঁৰ পৰম প্ৰসাদ পলা। আমি নাৰায়ণৰ ভৃত্য। তোমাক নিবৰ বাবেই আমি আহিছো।

তোমাৰ বাবে ব্ৰহ্মা, ইন্দ্ৰ আদি দেৱগণে দেৱ-দুল্লভ স্থান নিৰ্মাণ কৰি ৰাখিছে। তাত সদায় চন্দ্ৰ-সূৰ্য্য বিৰাজমান। তোমাৰ উপৰি-পুৰুষেও সেই স্থান দেখা নাই। মহা তপ কৰিও সেই স্থান নাপায়। তোমাক সেই জ্যোতিৰ্ময় ঠাইলৈ নিবলৈ আমাক পঠাইছে। গতিকে তুমি এতিয়া ৰথত উঠা।”

ধ্ৰুৱই কথা শুনি বৰ আনন্দ পালে। তেওঁ ততালিকে বিশাল তীৰ্থত স্নান কৰি তাত থকা মূনি-গণক সেৱা কৰিলে। সকলো মূনিয়ে তুষ্ট হৈ ধ্ৰুৱক প্ৰশংসা কৰিলে। ধ্ৰুৱই ৰথখন প্ৰদক্ষিণ কৰি, নন্দ-সুন্দক সেৱা কৰি ৰথত উঠিল। লগে লগে তেওঁৰ শৰীৰ তপ্ত সূৰ্য্যৰ দৰে জিলিকি উঠিল। তেওঁৰ তেজ দেখি পাৰিষদ হুজন আচৰিত হ’ল। ধ্ৰুৱ ৰথত উঠাৰ লগে লগে আকাশত শঙ্খ-ঘণ্টা, ঢাক-ঢোল আদি বাগ্ৰ বাজি উঠিল। দেৱগণে পুষ্পবৃষ্টি কৰিবলৈ ধৰিলে; ইন্দ্ৰ আদি দেৱতাসকলে ৰংমনে ধ্ৰুৱক চাই আছে।

ধ্ৰুৱ স্বৰ্গলৈ যাওঁতে মাকৰ কথা মনত পৰি দুখ কৰি কবলৈ ধৰিলে,—“হায় মাতৃ! মই স্বৰ্গলৈ আহিলো আৰু তুমি পৃথিৱীতে থাকিব লগা হ’ল। তোমাৰ বাক্যত মই ভগবানক দৰ্শন কৰি আজি

স্বৰ্গ পালোহি।” —ধ্ৰুৱৰ অন্তৰৰ ভক্তি দেখি নন্দ-সুন্দই কলে,—“মহাৰাজ! তুমি মিছাকৈয়ে চিন্তা কৰিছা। চোৱাচোন তোমাৰ মাতৃৰ ৰথ আগে আগে গৈ আছে।” ধ্ৰুৱই ওপৰলৈ চাই দেখিলে,—সঁচাকৈয়ে মাকৰ ৰথখন আগে আগে গৈ আছে।

অকণিহঁত! দেখিছানে, ধ্ৰুৱৰ মাতৃভক্তি কেনেকুৱা। তেওঁ স্বৰ্গ পায়ো মাকৰ প্ৰতি ভক্তি এৰা নাই। তোমালোকে কেতিয়াও পিতৃ-মাতৃক অৱহেলা নকৰিবা। সদায় ভক্তি কৰিবা।

ধ্ৰুৱ গৈ থাকোতে বাটত যিমান ঋষি-মুনিৰ আশ্ৰম পালে, সকলোতে নামি পাচু অৰ্ঘ্য দি সকলোকে সেৱা কৰি গৈছে। গৈ গৈ ধ্ৰুৱই নিজৰ বাবে নিৰ্মাণ কৰি থোৱা সুন্দৰ ৰাজ্যখন পালেগৈ। সেই ৰাজ্যৰ নিচিনা ৰাজ্য ব্ৰহ্মা, ইন্দ্ৰ আদি দেৱতা সকলেও পোৱা নাই। সেই স্থান সকলোৰে ওপৰত। ভগৱানে ভক্তক খুব ভাল পায়।

অকণিহঁত! তোমালোকে আকাশৰ উত্তৰপিনে চালে আজিও ধ্ৰুৱতৰা দেখিবলৈ পাবা। সপ্তৰ্ষি সহ তেওঁ আজিও তাত বিৰাজমান। চোৱাচোন! তেওঁ সৰুৰে পৰাই মাহীমাক আৰু বাপেকৰ অৱহেলা পাই মাকৰ বাক্যমতে বনলৈ গৈ ঈশ্বৰক আৰাধনা

কৰিলে। তেওঁ পাঁচ বছৰ বয়সতেই ভগবানক লাভ কৰিলে আৰু শেষত গৈ এনে এখন মনোমোহা ৰাজপালে। ধ্ৰুৱই ঈশ্বৰক গভীৰভাৱে ভাল পাইছিল আৰু ভক্তি কৰিছিল। তেওঁৰ কোনো অহংকা নাছিল বাবে তেওঁ ঈশ্বৰৰ মহাভক্ত হ'লৈ গতিকে তামালোকেও সৰুৰে পৰা ঈশ্বৰক ভাল পাবলৈ শিকি। পিতৃ-মাতৃৰ কথা শুনিবা আৰু তেওঁলোকক ঈশ্বৰৰ দৰে ভক্তি কৰিবা। মনলৈ কেতিয়াও অহংকাৰ নানিবা। মিছা কথা ভগবানে কেতিয়াও সহ নকৰে। গতিকে কেতিয়াও মিছা কথা নকবা। সৰুৰে পৰা একান্তমানে ভগবানক আৰাধনা কৰিলেহে ঈশ্বৰৰ আশীৰ্বাদ পায়। ধ্ৰুৱৰ পৰা নিশ্চয় এই কথা শিকিলা।

গতিকে তামালোকেও ধ্ৰুৱৰ নিচিনা হবলৈ যত্ন কৰা। ধ্ৰুৱও তামালোকৰ নিচিনাই এজন সৰু ল'ৰাহে আছিল।

